

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра всесвітньої історії

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента
ЄВРЕЇ В ІСТОРІЇ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ТА
СХІДНОЇ ЄВРОПИ
(СЕРЕДНІ ВІКИ І НОВИЙ ЧАС)
підготовки бакалавра

Луцьк 2026

Силабус освітнього компонента «Євреї в історії Центрально-Східної та Східної Європи (Середні віки і Новий час)» підготовки бакалавра

Розробник: Карліна Оксана Миколаївна, доцент, кандидат історичних наук, доцент

Гарант ОПП

Сергій ПАНИШКО

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

доц. Хлібовська Г. М.

**Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри
всесвітньої історії**

(протокол № 9 від 11.02. 2026 р.)

Завідувач кафедри
всесвітньої історії

проф. Стрільчук Л.В.

© Карліна О. М., 2026 р.

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента	
Денна форма здобуття освіти	01 ОСВІТА/ПЕДАГОГІКА 014 СЕРЕДНЯ ОСВЯТА 014.03 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ІСТОРІЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА) СЕРЕДНЯ ОСВІТА. ІСТОРІЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) 03 ГУМАНІСТАРНІ НАУКИ 032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ ІСТОРІЯ, ЄВРОПЕЅТИКА, АРХЕОЛОГІЯ ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ)	Вибірковий	
Кількість годин /кредитів 150/5			Рік навчання: третій
ІНДЗ: немає		Семестр: 6	
		Лекції: 10 год.	
		Практичні (семінарські): 20 год.	
		Самостійна робота: 110 год.	
Мова навчання: українська		Консультації: 10 год.	Форма контролю: залік

Опис освітнього компонента

Таблиця 2.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента	
Заочна форма здобуття освіти	01 ОСВІТА/ПЕДАГОГІКА 014 СЕРЕДНЯ ОСВЯТА 014.03 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ІСТОРІЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА) СЕРЕДНЯ ОСВІТА. ІСТОРІЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) 03 ГУМАНІСТАРНІ НАУКИ 032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ ІСТОРІЯ, ЄВРОПЕЅТИКА, АРХЕОЛОГІЯ ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ)	Вибірковий	
Кількість годин /кредитів 150/5			Рік навчання: третій
ІНДЗ: немає		Семестр: 6	
		Лекції: 4 год.	
		Практичні (семінарські): 6 год.	
		Самостійна робота: 130 год.	
		Консультації: 10 год.	Форма контролю: залік

II. Інформація про викладача

ППП: Карліна Оксана Миколаївна
Науковий ступінь кандидат історичних наук
Вчене звання доцент
Посада доцент кафедри всесвітньої історії
Контактна інформація +380672744121, karlina.oxana@vnu.edu.ua

Дні занять: за електронним розкладом <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація

Предметом вивчення є соціально-політична, економічна та культурна історія тієї частини єврейського етносу, яка жила в середні віки та новий час в Центрально-Східній та Східній Європі. Це дасть змогу глибше зрозуміти, з одного боку, процеси збереження етнічної самобутності євреїв, а з другого, пізнати причини і наслідки поступової асиміляції та акультурації євреїв, які проходили в імперії Габсбургів та імперії Романових. Звертається увага на поняття ідентичності євреїв, яка визначається монотеїзмом, єврейським законом (Торою) та єврейською національною свідомістю (Ізраїлем). Юдаїзм є національною релігією євреїв. Він розкриває культурно-історичну місію єврейського народу. Менталітет євреїв визначається також дотриманням ними духовних і морально-етичних норм юдаїзму.

Юдаїзм і національна свідомість були фундаментальними засадами життя євреїв у вигнанні (діаспорі). Вони характеризували історико-культурні особливості життя євреїв: єврейську освіченість, професійну успішність, добродійність і громадську діяльність, культу родини, взаємодопомогу.

Історія єврейського народу в Середні віки і Новий час – це історія, що не містить війн, державної політики і дипломатії, але вона характеризується такою унікальністю, як вмінням зберігати духовні цінності своєї нації, пронести їх крізь століття. У цьому розуміння історія євреїв є найбільш моральною частиною всесвітньої історії, яка сьогодні складає предмет спеціальної науки про євреїв – юдаїку.

Історія євреїв в Центрально-Східній та Східній Європі в Середні віки та Новий час – це історія євреїв у Великому князівстві Литовському, Речі Посполитій, Австрійській та Російській імперіях, це єдиний історичний процес у розвитку єврейського народу сучасної Центрально-Східної та Східної Європи.

Мета: розкрити історію єврейського народу в Центрально-Східній та Східній Європі в Середні віки та Новий час.

Завдання:

- розкрити причини розселення євреїв в Центрально-Східній Європі в середні віки;
- охарактеризувати історію розвитку єврейських громад у Польському королівстві та Великому князівстві Литовському до середини XVI ст.;
- показати розвиток культури єврейського народу в Речі Посполитій;
- визначити причини занепаду традиційного юдаїзму в Центрально-Східній Європі у XVIII ст.;
- розкрити політику щодо єврейства в Австрійській та Російській імперіях та порівняти їх;
- висвітлити повсякденне життя євреїв в Середні віки та Новий час;
- проаналізувати розвиток єврейської культури в Середні віки та Новий час;
- показати участь євреїв в соціально-економічному та політичному житті в імперії Габсбургів та імперії Романових;
- розкрити процеси асиміляції та акультурації євреїв в другій половині XIX – на початку XX ст. в Центрально-Східній та Східній Європі.

Додано примітку [u1]:

Додано примітку [u2]:

Структура навчальної дисципліни

(для очної денної і заочної форм навчання)

Таблиця 3.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					Форми контролю / бали
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Практичні (Семинари)	Консультації	Сам. робота	
1	2	3	4	5	6	
Змістовий модуль 1. Історія євреїв в Середні віки і Ранній Новий час						
Тема 1. Розселення євреїв в Центрально-Східній Європі в Середньовіччі.	9/8	2			7/8	Т/5
Тема 2. Становище євреїв в Польському королівстві та Великому князівстві Литовському в XV – першій половині XVI ст.	10/9	2		1/1	7/8	Т/5
Тема 3. Єврейські громади на Балканах і в Московському царстві на початку Нового часу.	9/8		2		7/8	ДС/5
Тема 4. Політика щодо єврейства в Речі Посполитій в XVI – на початку XVII ст.	10/11		2/2	1/1	7/8	ППО/5
Тема 5. Внутрішнє управління єврейськими громадами в Речі Посполитій	10/11	2/2		1/1	7/8	Т/5
Тема 6. Розвиток культури польсько-литовського єврейства. Повсякденне життя євреїв.	9/10		2/2		7/8	ДБ/5
Тема 7. Занепад традиційного суспільства євреїв у Речі посполитій (1648 – 1772 рр.)	10/9		2	1/1	7/8	Д, ДС/5
Тема 8. Євреї на теренах Російської держави (XVII - XVIII ст.).	9/10		2	1/1	6/9	ДС, Т/5
Контрольна робота						10
Разом за змістовим модулем 1	76/76	6/2	10/4	5/5	55/65	50
Змістовий модуль 2. Історія східноєвропейського єврейства в XIX – на початку XX ст.						
Тема 9. Криза у розвитку традиційного юдаїзму у XVIII ст.	10/12	2/2		1/1	7/9	Т/5
Тема 10. Релігійне вчення Баал Шем Това. Хасидизм.	10/9		2		8/9	Т/5
Тема 11. Караїми в Речі Посполитій.	11/10		2	1/1	8/9	ДС/5
Тема 12. Політика Австрійської імперії щодо єврейського населення.	11/10		2	1/1	8/9	Д, ППО/5
Тема 13. Політика російського самодержавства щодо євреїв (1772 – 1914 рр.)	11/12		2/2	1/1	8/9	Д, РМГ/5
Тема 14. Суспільно-політичне життя єврейського народу в імперії Романових.	10/10		2		8/10	Т/5
Тема 15. Розвиток культури євреїв в Російській імперії.	11/11	2		1/1	8/10	РМГ, ППО /5

Контрольна робота						10
Разом за змістовим модулем 2	74/74	4/2	10/2	5/5	55/65	50
Усього годин для очної денної форми навчання	150	10	20	10	110	
Усього годин для заочної форми навчання	150	4	6	10	130	

Форми контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, РМГ – робота в малих групах, Д – доповідь, КР – контрольна робота, ППО – письмове поточне опитування, Т – тести.

*Для студентів заочної форми навчання: а) курсивом виділено теми лекцій і практичних (семінарських) занять; б) через риску вказано кількість годин для вивчення кожної теми.

У процесі вивчення освітнього компонента використовуються такі **методи**:

- **пояснювально-ілюстративний та репродуктивний** (розповідь, пояснення, консультація, робота зі словником, таблицями, схемами, складання плану, виконання практичних завдань);
- **проблемно-пошуковий** (проблемного викладу, розв'язання проблемних ситуацій, бесіда, дослідження, спостереження, узагальнення, синтез, аналіз, порівняння, зіставлення, структурування, робота з науковою літературою);
- **комунікативно-творчий з елементами інтерактивного навчання** (вирішення творчих завдань; спільне розв'язання проблем, робота в групах, дебати, дискусія, ситуаційний аналіз).

Завдання для самостійного опрацювання

1. Підготувати есе на тему «Розвиток культури польсько-литовських євреїв на початку Нового часу».
2. Підготуйте есе на тему «Філософські ідеї хасидизму».
3. Підготуйте есе на тему «Караїми на Волині».
4. Підготуйте тези повідомлення на тему «Розвиток культури австрійських євреїв».
5. Підготуйте есе на тему «Єврейські квартали у Луцьку».
6. Підготуйте презентацію на тему «Велика синагога в Луцьку».
7. Підготуйте есе на тему «Образи містечкових євреїв у творчості Шолом Алейхема».
8. Складіть порівняльну таблицю на тему «Політика щодо євреїв в Австрійській та Російській імперіях».
9. Підготуйте есе на тему «Участь євреїв у політичному житті в австрійській та Російській імперіях в XIX – на початку XX ст.».

*Оцінка за виконану самостійну роботу враховується в оцінці семінарського заняття

Методичні рекомендації до виконання завдань і оформлення матеріалів:

Для виконання завдань з циклу «Самостійна робота» необхідно:

- повторити теоретичний матеріал, котрий опрацьовували здобувачі разом з викладачем на практичних заняттях з курсу;
- при виконанні завдань обов'язково дотримуватись засад доброчесності: подавати лише перевірений матеріал, правильні бібліографічні відомості, зазначати ресурси, котрі Ви використовуєте;
- практичні завдання слід оформляти у друкованій формі;
- не потрібно переписувати завдання, слід відразу давати на нього відповідь;
- при написанні письмових робіт необхідно висловлювати власну позицію щодо теми, обґрунтовувати її, підкріплювати положення історичними фактами;
- презентація повинна містити 12 – 15 слайдів з інформацією щодо визначеної теми, ілюстрованою відповідними світлинами, графіками, схемами тощо;
- бібліографічні покликання подавати в кінці всього тексту відповідно до Державного стандарту 2015 р.

IV. Політика оцінювання

Увесь освітній процес відбувається на засадах чесності, справедливості, відповідальності за результати своєї роботи, довіри до усіх учасників освітнього процесу, об'єктивності оцінювання, толерантності, соціальної та гендерної рівності (деталі за: [Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки від 30.08.2023 р.](#))

Здобувач освіти повинен систематично відвідувати практичні заняття з ВОК, не запізнюватися, щоб не переривати роботу викладача та своїх колег.

Усі усні завдання належить складати у визначений викладачем час. Письмові завдання слід подати на перевірку у визначений викладачем час, оформивши відповідно до вимог, що ставляться до такого виду робіт.

Обов'язково потрібно дотримуватися засад академічної доброчесності: під час виконання завдань не можна привласнювати собі результати інтелектуальної діяльності інших осіб, при оформленні результатів своєї праці потрібно подавати покликання на публікації, якими послуговувалися у ході підготовки матеріалів, зазначити ресурси, якими користувалися; не можна підтасовувати факти, ілюстративний матеріал, бібліографічні відомості, не допускається користування шпаргалками під час виконання тестових завдань, письмового поточного контролю. Жодні форми порушення академічної доброчесності (недбайливе цитування, присвоєння чужих ідей чи робіт, плагіат, псевдоавторство, неповажне ставлення до учасників освітнього процесу тощо) недопустимі. У разі таких дій – адекватна реакція відповідно до [Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки від 25.05.2023 р.](#)

Оцінювання відповідей здобувачів освіти на семінарських заняттях у формі підготовки доповідей за темою заняття, доповнень до відповідей, участі в дискусії та дебатах, письмового поточного опитування; у формі написання тестів, письмової самостійної роботи та контрольних робіт за змістовими модулями.

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття в усній формі та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми за першим і другим модулями. Дедлайн відпрацювання – до дати написання контрольної роботи з кожного модуля. Якщо здобувач освіти не має заборгованості з тем, винесених на оцінювання на залік, та отримав протягом семестру не менше 60 балів, то одержує за залік відповідний підсумковий бал – зараховано. У випадку, коли він отримав менше як 60 балів, то складає залік згідно з розкладом, затвердженим навчальним відділом Волинського національного університету імені Лесі Українки. Якщо здобувач освіти не склав залік з першого разу, то має можливість перескладати його ще двічі згідно з [Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань](#) здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Участь у науковій роботі з тематикою ВОК дозволяє здобувачам вищої освіти отримати додаткові бали до поточного оцінювання: доповідь на науковій конференції (без публікації тез) – 3 бали; участь у роботі конференції (з публікацією тез) – 5 балів; участь в студентській олімпіаді – від 3 до 10 балів (1 місце – 10, 2 – 7, 3 – 5 балів, участь – 3 бали); участь у студентських конкурсах наукових робіт – від 5 до 15 балів (1 місце – 15, 2 – 10, 3 – 7 балів, участь – 5 балів); публікація статті у виданнях, що не входять до переліку фахових в Україні – 10 балів; публікації у виданнях, що входять до переліку фахових видань України – 15 балів; презентація дослідження на засіданні Наукового товариства аспірантів і студентів факультету – 5 балів; презентація дослідження на засіданні проблемної групи – 5 балів.

Під час вивчення ВОК визнаються результати навчання, отримані в неформальній освіті (професійні курси/тренінги, онлайн-освіта, стажування тощо), які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають ВОК як в цілому, так і його окремим модулям, темі (темам), що передбачені цим силабусом. Деталі щодо процедури зарахування результатів наведені в [Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній,](#)

[неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки від 29.08.2024 р.](#)

Модульне оцінювання здійснюється в межах блоків змістових модулів, що включають відповіді на семінарських заняттях і контрольну роботу модуля. Оцінка за блок змістових модулів виставляється за такими результатами: результати поточного оцінювання виступу на семінарському занятті; письмове опитування за блоками змістового, виконання самостійної роботи; результати рубіжного контролю відбиваються в електронному журналі обліку навчальних занять.

Формою проведення контрольної роботи є письмова робота, що складається з відповідей на поставлені питання різного типу, проблемних завдань, відкритих і закритих тестів, які охоплюють всі теми, зазначені в кожному модулі.

Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 80 балів) та двох контрольних робіт (максимум 20 балів).

V. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль успішності здобувачів освіти (залік) складається письмово у формі розгорнутої відповіді на чотири питання (по два питання з кожного блоку питань, винесених для здійснення письмового контролю успішності навчання)

Питання для здійснення підсумкового контролю успішності навчання

1. Розселення євреїв в Центрально-Східній Європі в Середньовіччі.
2. Становище євреїв в Польському королівстві та Великому князівстві Литовському в XV – першій половині XVI ст.
3. Причини виникнення та розвиток «жидівської ересі».
4. Відмінності між ашкеназами, сафардами і романіотами.
5. Розвиток культури польсько-литовських євреїв на початку Нового часу.
6. Єврейські громади на Балканах на початку Нового часу.
7. Поява євреїв в Московському царстві.
8. Політика щодо єврейства в Речі Посполитій в XVI – на початку XVII ст.
9. Внутрішнє управління єврейськими громадами в Речі Посполитій.
10. Розвиток культури польсько-литовського єврейства в Ранній новий час.
11. Сім'я і шлюб євреїв в XVI – XVII ст.
12. Освіта як важливий інститут традиційного єврейського суспільства Речі Посполитої.
13. Релігійні приписи в повсякденному житті євреїв в XVI – XVII ст.
14. Причини єврейських погромів у середині XVII ст. в Речі Посполитій.
15. Занепад традиційного суспільства євреїв у Речі посполитій (1648 – 1772 рр.).
16. Євреї на теренах Російської держави (XVII - XVIII ст.).
17. Криза у розвитку традиційного юдаїзму у XVIII ст.
18. Саббїтанство і франкізм серед євреїв Центрально-Східної Європи у XVIII ст.
19. Релігійне вчення Баал Шем Това. Хасидизм.
20. Україна як центр розвитку хасидизму.
21. Караїми в Речі Посполитій.
22. Політика Австрійської імперії щодо єврейського населення.
23. Соціально-економічне та політичне життя євреїв Галичини в умовах імперії Габсбургів.
24. Соціально-економічне та політичне життя євреїв Буковини в умовах імперії Габсбургів.
25. Розвиток культури австрійських євреїв.
26. Антисемітизм в Австро-Угорщині наприкінці XIX ст.
27. Політика російського самодержавства щодо євреїв (1772 – 1914 рр.).
28. Суспільно-політичне життя єврейського народу в імперії Романових.
29. Євреї в економічному житті в імперії Романових.
30. Становище євреїв поза смугою їхньої постійної осілості.

31. «Справа Бейліса» в Російській імперії.
32. Караїмські громади в Російській імперії.
33. Повсякденне життя євреїв в умовах Російської імперії в XIX ст.
34. Розвиток культури євреїв в Російській імперії.
35. Російсько-єврейська інтелігенція в другій половині XIX – на початку XX ст. в Російській імперії.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 – 81	
67 – 74	
60 – 66	
0 – 59	Не зараховано (необхідне перескладання)

VI. Рекомендована література та інтернет ресурси

1. Балух В. О. Ранньомодерна Європа: підручник. Чернівці, 2016.
2. Безаров О. Т. Історія єврейського народу країн Східної Європи у новий час.: навч. посіб. Чернівці, 2023. 285 с.
3. Возняк Т. Штетли Галичини. Львів, 2010. 442 с.
4. Гульдон З., Віячка Я. Обвинувачення в ритуальних убивствах у Польщі (1500 – 1800 рр.). *Полін. Вибрані статті*; пер. з англ. Київ, 2001. С. 294 – 345.
5. Доценко В. Об'єднатися щоб вижити: єврейський громадський рух в Україні (60-ті рр. XIX ст. – 30-ті рр. XX ст.). Вінниця, 2014. 332 с.
6. Карліна О. Єврейська громада Олики в першій половині XIX ст.: соціальний склад та економічна діяльність. *Олика та Радзивілли в історії України, Польщі й Білорусі: зб. наук. праць*. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С.208–2017.
7. Карліна О. Євреї – ратмани магістратів Волинської губернії (кінець XVIII–XIX ст.). *Етнічні спільноти та конфесії на Волині: історія та сучасність: зб. наук. праць / упорядники й наук. ред. Ю. В. Крамар, А. Г. Шваб*. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. С. 32–49.
8. Магочій П.-Р., Петровський-Штерн Й. Євреї та українці: тисячоліття існування; пер. з англ. Ужгород, 2018. 340 с.
9. Меїр Н. Євреї в Києві. 1859 – 1914; пер. з англ. Київ, 2016. 416 с.
10. Музиченко В. Володимир єврейський: Історія і трагедія єврейської громади Володимира-Волинського. Нововолинськ, 2021. 432 с.
11. Нариси з історії та культури євреїв України. Київ, 2008. 440 с.
12. Петровський- Штерн Й. Штетл: золота доба єврейського містечка; пер. з англ. Київ, 2019. 394 с.
13. Цьолнер Е. Історія Австрії; пер. з нім. Львів, 2001. 712 с.

Интернет-ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> - Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
2. <https://chtyvo.org.ua> - Електронна бібліотека
3. <http://niu.org.ua> - Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого
4. <http://nibu.kyiv.ua> – Національна історична бібліотека України
5. <https://library.iniv.kiev.ua> – Наукова бібліотека імені М. Максимовича
6. <http://history.org.ua> - Інститут історії України НАН України